

**Існасць Лэнд-ліза і яго значэнне
для перамогі СССР у Вялікай Айчыннай вайне**

Шарапа М. А.

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт

Уводзіны. Апошняя сусветная вайна панесла 50 мільёнаў жыццяў па ўсім свеце. Яе дэтальнаму разгляду і аналізу прысвечаны тысячы, ці нават мільёны кніг і навуковых прац. За 7 гадоў бітваў, з 1939 па 1945 г. адбылося мноства падзей—гучных перамог і жудасных параз. Большасць з іх атрымалі дэтальны разгляд у друку ці на тэлебачанні. Я ж хачу разгледзець у дадзенай працы тэму, якая атрымала, як ні дзіўна, невялікую агалоску. «Лэнд-ліз»—даставы хаўруснікаў-Вялікабрытаніі і Злучаных Штатаў Амерыкі па звязавай дамоўце, стаў адным з самых буйных падзей, што адбыліся ў гады вайны. І няможна недаацэньваць значэнне дадзенай аперацыі.

Асноўная частка. Пачаць варта з расшыфроўкі самага тэрміна «лэнд-ліз» і яго агульнага значэння. Лэнд-ліз (Оріг. Lend-lease: ад анг. lend – даваць у пазыку і lease – здаваць у арэнду, унаймы) – дзяржаўная праграма, па якой Злучаныя Штаты Амерыкі падчас Другой сусветнай вайны дастаўлялі сваім хаўруснікам зброю, тэхніку, харч, медычнае абсталяванне і лекі, стратэгічную сыравіну, уключаючы нафтапрадукты. Асноўнымі кліентамі ЗША сталі краіны Брытанскай супольнасці нацый і СССР. Канцэпцыя гэтай праграмы давала прэзідэнту Злучаных Штатаў паўнамоцтва дапамагаць кожнай краіне, чья абарона прызнавалася жыццёва важнай для яго краіны. Закон пра лэнд-лізе (анг. Lend Lease Act) (поўная назва – «Закон па забеспячэнні абароны Злучаных Штатаў»), (анг. An Act to Promote the Defense of the United States)) агадаў наступныя ўмовы.

Перададзенае ў рамках лэнд-ліза маёмасць, што засталася пасля сканчэння вайны і прыдатная для грамадзянскіх мэт, будзе сплачана цалкам ці часткова на грунце пададзеных Злучанымі Штатамі доўгатэрміновых крэдытаў (галоўным чынам безатсоткавых пазык);

У выпадку зацікаўленасці амерыканскага боку, неразбураная і нязгубленая тэхніка і абсталяванне павінны быць адзысканы пасля вайны ў ЗША.

Пастаўлення матэрыялы (машыны, розная вайсковая тэхніка, зброя, сыравіна, іншыя прадметы), знішчаныя, згубленыя і скарыстаныя падчас вайны, не падлягаюць аплаце [1, с. 30].

Першыя даставы вайсковай дапамогі ў СССР з Захаду пачаліся неўзабаве пасля нападу Германіі на СССР 22 чэрвеня 1941. 29 верасня 1941 года

прадстаўнікі СССР, ЗША і Вялікабрытаніі на канферэнцыі ў Маскве абмеркавалі пытанне пра вайсковыя даставы. І кастрычніка быў падпісаны першы Маскоўскі пратакол, які агадаў забеспячэнне Савецкага Саюза абсталяваннем і матэрыяламі да канца чэрвеня 1942 года [2, с. 54].

Паводле даследаванняў генерал-маёра авіяцыі І.П.Лебедзева, за час войны СССР атрымаў ад хаўруснікаў у дапамогу па лэнд-лізу 18,7 тыс. самалётаў; 12,2 тыс. танкаў і самаходных усталёвак; 100 тыс. км. тэлефоннага проваду; 2,5 млн. тэлефонаў; 15 млн. пар ботаў; св. 50 тыс. т. скуры для шыцця абутку; 54 тыс. т. прабірай; 250 тыс. т. тушонкі; 300 тыс. т. тлушчу; 65 тыс. т. масла; 700 тыс. цукры; 1860 паравозаў; 100 цыстэрнаў на колах; 70 электродизельных лакаматываў; ок. 1 тыс. саморазгрузочных вагонаў; 10 тыс. чыгуначных платформаў. Хаўруснікі паставілі 344 тыс. т. выбухоўкі; ок. 2 млн. т. нафтапрадуктаў; 2,5 млн. т. адмысловай сталі для брані; 400 тыс. т. медзі і бронзы; 250 тыс. алюмінію (з якіх можна было пабудаваць 100 тыс. самалётаў – амаль столькі, колькі было выраблена за гады вайны на заводах СССР). Апроч таго, Савецкі Саюз атрымаў 430–480 тыс. грузавікоў і інш. аўтамабіляў (не лічачы запчастак) – 50 мадэляў ад 26 амерыканскіх, канадскіх і брытанскіх фірмаў. Апроч таго, была пастаўлена вялікая колькасць суднаў. Адменнае месца належала даставе харчу – насення, свіной і ялавічнай тушонкі, канцэнтратаў. Праграма лэнд-ліза была ўзаемавыгаднай як для СССР (і іншых краін-атрымальнікаў), гэтак і для ЗША. СССР выйграў патрэбны час для перабазавання вайскавай і іншай прамысловасці ўглыб краіны і зачыняў жыццёва важныя для вядзення вайны на той час «вузкія месцы» у забеспячэнні войска і прамысловасці, для чаго савецкім урадам самім вызначалася наменклатура жадаемых дастаў па лэнд-лізу. ЗША ж, хоць і атрымалі ў выніку за даставы па лэнд-лізу ад СССР усяго каля 7 % аплаты, і тое галоўным чынам праз дзесяцігоддзі, але забяспечылі загрузку сваіх вытворчасцяў, а таксама выйгралі патрэбны час для мабілізацыі ўласнага ВПК і стварэння войска [3, с. 118–120].

Доўгі час савецкія гісторыкі паказвалі толькі на тое, што даставы па лэнд-лізу склалі ўсяго 4% ад прадукцыі айчынай прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў гады вайны. Але ролю лэнд-ліза была значна значнейшай, чым гэта ўяўлялася савецкім і дагэтуль уяўляецца шмат чым расійскім гісторыкам. Насамрэч лэнд-ліз граў крытычна важную ролю ў савецкіх вайсковых высілках, прытым даставы танкаў і баявых самалётаў не мелі тут вырашальнага значэння.

Лэнд-ліз пакрываў асноўныя «вузкія месцы» савецкай эканомікі – вытворчасць бензіну, выбуховых рэчываў, алюмінію, каляровых металаў, радыёстанцый, грузавікоў і г. д. Без дастаў па лэнд-лізу савецкая эканоміка вырабіла б значна менш за танкі і самалёты, бомбы, міны і снарады, чым

гэта было ў рэчаіснасці, і было б значна цяжэй ужыць усю гэту тэхніку з-за нястачы паліва, транспартных сродкаў, сродкаў сувязі і інш. У гіпатэтычнай сутычцы сам-насам паміж СССР і Германіяй, без дапамогі па лэнд-лізу, роўна як без адцягнення значных сіл люфтвафэ і германскага флоту, а таксама больш чым чвэрці сухапутных сіл на змаганне супраць Брытаніі і ЗША, Сталін наўрад ці змог бы перамагчы Гітлера [4, с. 133].

Заклучэнне. Якія можна падвесці вынікі? У канчатковым рахунку можна сказаць, што лэнд-ліз-адна з самых буйных аперацый, праведзеных падчас ДСВ. Яна зрабіла каласальны ўплыў на ход вайны ў цэлым, і на лёс нашага народа ў прыватнасці. Даставы па лэнд-лізу забяспечылі нас усім патрэбным каб працягваць змаганне нават у самую цяжкую гадзіну. Так, магчыма мы б выйгралі вайну і без дапамогі хаўруснікаў, але колькі б яшчэ жыццяў адняла вайна. Роля лэнд-ліза складана ацаніць нават у наш час, але можна з упэўненасцю сказаць, што ён стаў адным з ключавых фактараў нашай агульнай справы-вялікай перамогі.

Літаратура

1. Бутеніна, Н.У. Частка 1.3: Садовы шланг, што аб'ядноўвае хаўруснікаў / Н.У. Бутеніна // Лэнд-ліз: угода стагоддзя. – 2004. – 312 с.
2. Бутеніна, Н.У. Частка 2.1: Пачатак амерыканскіх дастаў / Н.У. Бутеніна // Лэнд-ліз: угода стагоддзя. – 2004. – 312 с.
3. Сурынаў, А. Ё., Оксенойт, Г.Да. Вонкавы гандаль / А.Е. Сурынаў, Г.Да. Оксенойт // Вялікая Айчынная вайна. Юбілейная статыстычная складанка. – Масква, 2015. – 299 с.
4. Джонс, Роберт Частка 10: Савецкі і амерыканскі пункты погляду на Лэнд-ліз / Роберт Джонс // Лэнд-ліз. Дарогі ў Расію. Вайсковыя даставы ЗША для СССР у Другой сусветнай вайне. – 1969. – 252 с.

УДК 385.81

Абарона Мінска

Шавярнёў В. В.

Навуковы кіраўнік Блажко Д. В.

Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт

Уводзіны. Абарона Мінска лічыцца адной з маляўнічых старонак падзеі знакамітай Нашай бітвы. Сілы былі занадта няроўныя. Савецкія войскі моцна мелі патрэбу ў боепрыпасах, а каб даставіць іх бракавала ні транспарта, ні паліва, да таго ж былі падарваны частка складоў, іншыя былі захоплены супернікамі. Мясцічка было цалкам развалена, выведзены з ладу трубавод, сетка, сапсаваны пад'езныя чыгуначныя шляхі, вынішчана